



УДК 65.014.1+658.3108

М. П. Офік,

здобувач кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва, Національний університет «Львівська політехніка»

## РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КООПЕРУВАННЯ В СИСТЕМІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

*У статті розкрито сутність альтернативних методів виявлення резервів підвищення ефективності кооперування в системі інноваційного розвитку підприємств, обґрунтовано доцільність їхнього комбінювання, визначено перспективи проведення подальших досліджень.*

*Essence of alternative methods of exposure of backlogs of increase of efficiency of co-operation in the system of innovative development of enterprises is exposed in the article, grounded expedience of their combining, certainly prospects of leadthrough of subsequent researches.*

### ВСТУП

Однією з важливих функцій керівників підприємств є виявлення резервів покращання значень показників економічного розвитку організації. Ці резерви виявляються в результаті аналізу внутрішніх і зовнішніх умов діяльності підприємства, а також під впливом управлінських ініціатив, що націлені на формування і реалізацію креативних ідей. Узагальнення огляду наукової літератури і матеріалів досліджених машинобудівних підприємств дозволяє стверджувати, що теоретико-методичний інструментарій ідентифікування цих резервів є досить однобоким, він не охоплює різних видів діяльності підприємств і, як правило, стосується обмеженого кола показників виробничо-господарської діяльності. Через відсутність теоретичних основ і методичних рекомендацій із виявлення та використання резервів підвищення ефективності кооперування в системі інноваційного розвитку підприємств суб'єктам кооперування проблематично формувати управлінські рішення раціоналізаторського характеру і своєчасно реагувати на зміну ринкової кон'юнктури.

### ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є розкрити сутність альтернативних методів виявлення резервів підвищення ефективності кооперування в системі інноваційного розвитку підприємств.

### РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Резерв – це запас чого-небудь, який спеціально зберігається для використання в разі потреби. Резерв також трактують як невикористані можливості, засоби для здійснення чого-небудь [4, с. 1022]. Економічний аналіз на основі комплексного дослідження всіх елементів економічної роботи підприємства, глибокого вивчення процесів і явищ господарської діяльності у їх взаємозв'язку, взаємозалежності і взаємозумовленості дає змогу об'єктивно оцінити хід господарювання, визначити розміри очікуваних результатів і з'ясувати причини відхилень від стандартизованих параметрів та виявити резерви підвищення ефективності виробництва і розробити заходи щодо їх мобілізації [11]. В.Черевань, Л.Борщ, Е.Горобець та І.Копченко стверджують, що в теорії економічного аналізу поняття «резерви» трактують двоюко. Автори зазначають: «по-перше, резервами вважаються запаси ресурсів, які необхідні для безперебійної роботи підприємства. Вони створюються на випадок додаткової потреби в ресурсах. По-друге, резервами вважаються можливості підвищення ефективності виробництва...» [10, с. 145]. У наукових працях різних авторів [1-3; 5-11] зустрічаються досить широкі класифікації видів резервів. Як правило, науковці виділяють резерви за такими ознаками: за місцем утворення, за ознакою часу, за стадіями життєвого циклу товарів, за видами ресурсів, за стадіями процесу відтворення, за способами виявлення, за часом виникнення резервів, за цілями пошуку резервів тощо.

Пошук резервів підвищення ефективності кооперування в системі інноваційного розвитку машинобудівних підприємств доцільно здійснювати у розрізі способів, за якими аналітики можуть оцінювати ефективність кооперування. Розглянемо методичний інструментарій ідентифікування резервів підвищення ефективності кооперування у розрізі кожного із способів.

З позиції кількісного підходу ключовими параметрами, які характеризують ефективність кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства є прибуток і витрати суб'єктів кооперування. Враховуючи причинно-наслідкові зв'язки між цими показниками, а також їх місце в структурі ціни готової продукції і в структурі валового доходу слід визнати, що витрати є факторною ознакою, а прибуток – результативною, тобто необхідно здійснювати пошук резервів збільшення прибутку і зменшення витрат. Огляд і аналізування літературних джерел [1-3; 5-11], а також матеріалів досліджуваних підприємств ВАТ «Луцький підшипниковий завод» ВАТ «Кредмаш», ВАТ «Іскра», ВАТ «МЗТМ», ВАТ «Азовобщесмаш», ВАТ «ГСКТІ», ВАТ «Маріупольський термічний завод» і ВАТ НДІ «Перетворювач» тощо показав, що основними об'єктами, в яких необхідно шукати резерви збільшення прибутку є: витрати на виробництво і збут продукції, якість продукції та її ціна. Нижче наведемо

методичний інструментарій обчислення резервів збільшення прибутку від виробництва і реалізації  $i$ -го продукту суб'єктами кооперування:

1. Розрахунок середньоринкової ціни  $i$ -го продукту:

$$\frac{C_{i_{\max}} + C_{i_{\min}}}{2} = \bar{C}_i,$$

де  $\bar{C}_i$  – середньоринкова ціна  $i$ -го продукту;

$C_{i_{\max}}$  – максимальна ринкова ціна на  $i$ -й продукт;

$C_{i_{\min}}$  – мінімальна ринкова ціна на  $i$ -й продукт.

2. Розрахунок можливого приросту ціни на  $i$ -й продукт:

$$\bar{C}_i - C_f = \Delta C,$$

де  $C_f$  – фактична ціна  $i$ -го продукту, яку встановило досліджуване підприємство;

$\Delta C$  – можливий приріст ціни на  $i$ -й продукт.

Приріст ціни на  $i$ -й продукт можливий якщо  $\bar{C}_i > C_f$ .

3. Ідентифікування резерву зростання прибутку суб'єктів кооперування за рахунок збільшення ціни на  $i$ -й продукт:

$$C_f + \Delta C - S_f = R_1,$$

де  $S_f$  – фактична собівартість  $i$ -го продукту;

$R_1$  – резерв зростання прибутку за рахунок збільшення ціни на  $i$ -й продукт.

4. Розрахунок очікуваної собівартості  $i$ -го продукту після повної ліквідації або часткового зниження непродуктивних витрат:

$$S_f - V_n = S_o,$$

де  $V_n$  – обсяг непродуктивних витрат, пов'язаних з виробництвом  $i$ -го продукту;

$S_o$  – очікувана собівартість  $i$ -го продукту після повної ліквідації або часткового зниження непродуктивних витрат.

5. Ідентифікування резерву зростання прибутку за рахунок повної ліквідації або часткового зниження непродуктивних витрат, пов'язаних з виробництвом  $i$ -го продукту:

$$C_f - S_o = R_2,$$

де  $R_2$  – резерв зростання прибутку за рахунок повної ліквідації або часткового зниження непродуктивних витрат, пов'язаних з виробництвом  $i$ -го продукту.

6. Розрахунок собівартості  $i$ -го продукту із врахуванням витрат на підвищення його якості:

$$S_f + V_j = S_n,$$

де  $V_j$  – витрати на покращання якості  $i$ -го продукту;

$S_n$  – собівартість  $i$ -го продукту із врахуванням витрат на підвищення його якості.

7. Ідентифікування резерву зростання прибутку підприємства за рахунок покращання якості  $i$ -го продукту:

$$C_{i_{\max}} - S_n = R_3,$$

де  $R_3$  – резерв зростання прибутку підприємства за рахунок покращання якості  $i$ -го продукту.

8. Обчислення сукупних резервів збільшення прибутку від виробництва і реалізації  $i$ -го продукту суб'єктами кооперування:

$$R_3 = \sum_{i=1}^3 R_i K_i,$$

де  $R_3$  – сукупні резерви підвищення ефективності кооперування з позиції кількісного підходу;

$K_i$  – очікуваний обсяг реалізації  $i$ -го продукту;

$i$  – ознака, за якою оцінюються резерви збільшення прибутку.

Щодо пошуку резервів підвищення ефективності кооперування в системі інноваційного розвитку машинобудівного підприємства з позиції поведінкового підходу,

то його доцільно здійснювати на предмет ідентифікування рівня диференціювання: методів впливу керівників на підлеглих, застосовуваних форм влади і стилів

керівництва, а також рівня дисциплінованості суб'єктів управління у реалізації ухвалених рішень щодо управління трудовою поведінкою суб'єктів, які є виконавцями робіт, передбачених інноваційними проектами. До етапів ідентифікування резервів підвищення ефективності кооперування з позиції поведінкового підходу належать:

1. Розрахунок рівня диференціації методів впливу на підлеглих, які застосовують суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку:

$$M = 1 - \frac{M_f}{M_m},$$

де  $M$  - рівень диференціації методів впливу на підлеглих, які застосовують суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства;

$M_f$  - кількість методів впливу на підлеглих, які фактично застосовують суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства;

$M_m$  - кількість методів впливу на підлеглих, які могли б застосовувати суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства.

2. Розрахунок рівня диференціації форм влади, які застосовують суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства:

$$F = 1 - \frac{F_f}{F_m},$$

де  $F$  - рівень диференціації форм влади, які застосовують суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства;

$F_f$  - кількість форм влади, які фактично застосовують суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства;

$F_m$  - кількість форм влади, які могли б застосовувати суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства.

3. Розрахунок рівня диференціації стилів керівництва, які застосовують суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства:

$$S_k = 1 - \frac{S_{k_f}}{S_{k_m}},$$

де  $S_k$  - рівень диференціації стилів керівництва, які застосовують суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства;

$S_{k_f}$  - кількість стилів керівництва, які фактично застосовують суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства;

$S_{k_m}$  - кількість стилів керівництва, які могли б застосовувати суб'єкти кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства.

4. Розрахунок рівня дисциплінованості суб'єктів управління у реалізації ухвалених рішень щодо управління трудовою поведінкою суб'єктів, які є виконавцями робіт, передбачених інноваційними проектами

$$K_e = 1 - \frac{K_{e_f}}{K_{e_m}},$$

де  $K_e$  - рівень дисциплінованості суб'єктів управління у реалізації ухвалених рішень щодо управління трудовою поведінкою суб'єктів, які є виконавцями робіт, передбачених інноваційними проектами;

$K_{e_f}$  - кількість робіт, передбачених інноваційним проектом, які повністю або частково не виконані у визначені терміни;

$K_{e_m}$  - кількість робіт, передбачених інноваційним проектом.

5. Обчислення резервів підвищення ефективності кооперування в системі інноваційного розвитку підприємств на основі виявлення можливостей покращання взаємовідносин і поведінки у трудовому колективі

$$R_y = \left(1 - \frac{M_f}{M_m}\right) \cdot k_1 + \left(1 - \frac{F_f}{F_m}\right) \cdot k_2 + \left(1 - \frac{S_{k_f}}{S_{k_m}}\right) \cdot k_3 + \left(1 - \frac{K_{e_f}}{K_{e_m}}\right) \cdot k_4,$$

де  $R_y$  - резерв підвищення ефективності кооперування в системі інноваційного розвитку підприємства на основі виявлення можливостей покращання взаємовідносин і поведінки у трудовому колективі;

$k_1, k_2, k_3, k_4$  - коефіцієнти вагомості відповідних співвідношень.

У відповідності до наведеного вище способу резерви підвищення ефективності кооперування в системі інноваційного розвитку підприємств є, якщо виконуються такі умови:

$$M_f < M_m, \text{ або } M \neq 0;$$

$$F_f < F_m, \text{ або } F \neq 0;$$

$$S_{k_f} < S_{k_m}, \text{ або } S_k \neq 0;$$

$$K_{e_f} < K_{e_m}, \text{ або } K_e \neq 0.$$

Якщо маркетинговий підхід в оцінюванні ефективності кооперування є пріоритетним у порівнянні з іншими підходами, то пошук резервів підвищення ефективності

кооперування доцільно здійснювати у розрізі таких об'єктів, як джерела і методи отримання інформації про попит на інноваційну продукцію і місткість ринку, витрати на розробку і впровадження інновацій, тривалість життєвого циклу інноваційної продукції, рівень рентабельності вкладення коштів у розвиток інноваційної діяльності. На рис. 1 наведено способи оцінювання резервів підвищення ефективності кооперування у відповідності до маркетингового підходу.

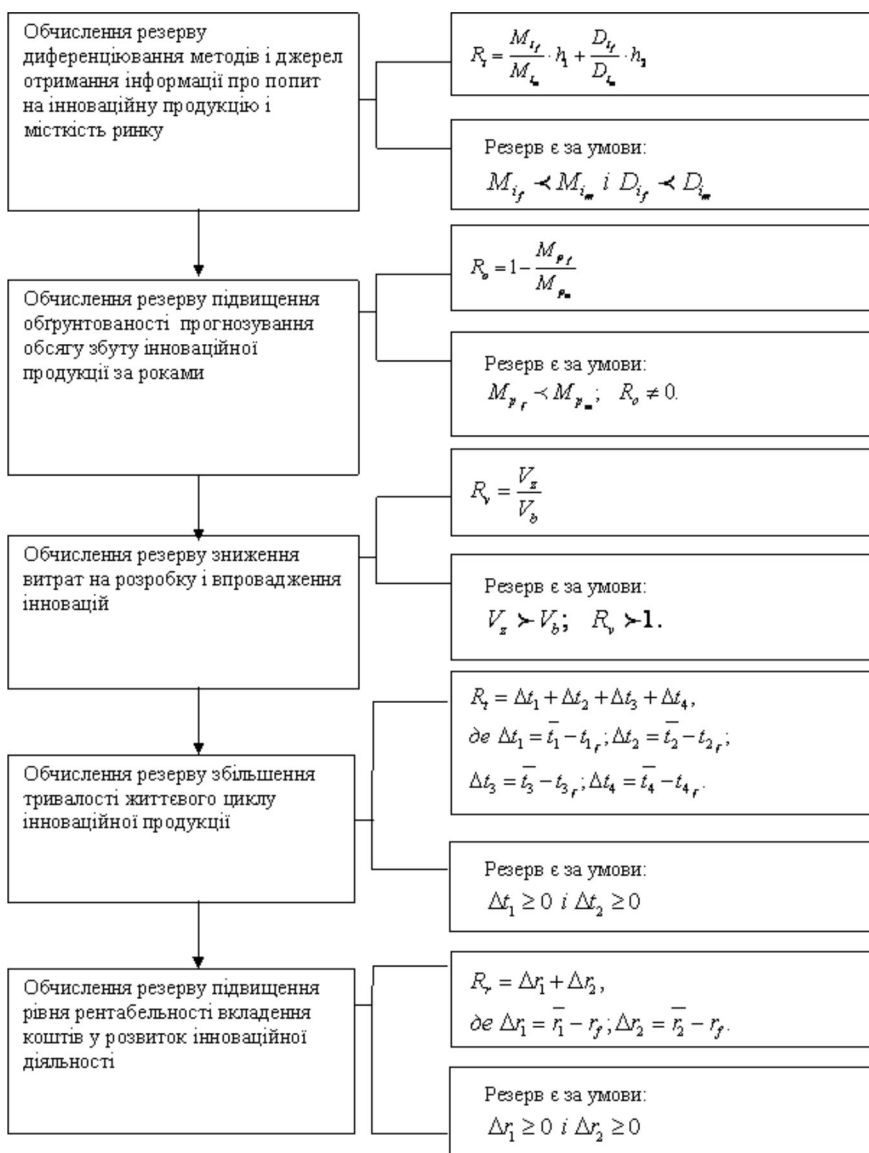


Рис. 1. Оцінювання резервів підвищення ефективності кооперування у відповідності до маркетингового підходу.

Примітки:  $R_1$  - резерв диференціювання методів і джерел отримання інформації про попит на інноваційну продукцію і місткість ринку;  $M_{i_f}$  - кількість методів і джерел отримання інформації про попит на інноваційну продукцію і місткість ринку, які фактично використовують суб'єкти кооперування;  $M_{i_m}$  - кількість методів і джерел отримання інформації про попит на інноваційну продукцію і місткість ринку, які могли б використовувати суб'єкти кооперування;  $h_1$  і  $h_2$  - коефіцієнти вагомості відповідних співвідношень;  $R_2$  - резерв підвищення обґрунтованості прогнозування обсягу збуту інноваційної продукції за роками;  $M_{p_f}$  - кількість методів прогнозування обсягу збуту інноваційної продукції за роками, які фактично використовують суб'єкти кооперування;  $M_{p_m}$  - кількість методів прогнозування обсягу збуту інноваційної продукції за роками, які могли б використовувати суб'єкти кооперування;  $R_3$  - резерв зниження витрат на розробку і впровадження інновацій;  $V_x$  - витрати на розробку і впровадження інновацій у звітному періоді;  $V_b$  - витрати на розробку і впровадження інновацій у базовому періоді;  $R_4$  - резерв збільшення тривалості життєвого циклу інноваційної продукції;  $\Delta t_1$  - відхилення очікуваної тривалості першої фази життєвого циклу товару від її середньоринкової тривалості;  $\Delta t_2$  - відхилення очікуваної тривалості другої фази життєвого циклу товару від її середньоринкової тривалості;  $\Delta t_3$  - відхилення очікуваної тривалості третьої фази життєвого циклу товару від її середньоринкової тривалості;  $\Delta t_4$  - відхилення очікуваної тривалості четвертої фази життєвого циклу товару від її середньоринкової тривалості;  $\bar{t}_1$  - середньоринкова тривалість першої фази життєвого циклу товару;  $t_{1f}$  - очікувана тривалість першої фази життєвого циклу товару;  $\bar{t}_2$  - середньоринкова тривалість другої фази життєвого циклу товару;  $t_{2f}$  - очікувана тривалість другої фази життєвого циклу товару;  $\bar{t}_3$  - середньоринкова тривалість третьої фази життєвого циклу товару;  $t_{3f}$  - очікувана тривалість третьої фази життєвого циклу товару;  $\bar{t}_4$  - середньоринкова тривалість четвертої фази життєвого циклу товару;  $t_{4f}$  - очікувана тривалість четвертої фази життєвого циклу товару;  $R_5$  - резерв підвищення рівня рентабельності вкладення коштів у розвиток інноваційної діяльності;  $\Delta r_1$  - відхилення фактичного рівня рентабельності вкладення коштів у розвиток інноваційної діяльності від середньоринкового рівня;  $\Delta r_2$  - відхилення фактичного рівня рентабельності

вкладення коштів у розвиток інноваційної діяльності від середнього рівня, який був досягнутий у попередні звітні періоди;  $\bar{r}_1$  - середньоринковий рівень рентабельності вкладення суб'єктами кооперування коштів у розвиток інноваційної діяльності;  $r_f$  - фактичний рівень рентабельності вкладення суб'єктами кооперування коштів у розвиток інноваційної діяльності у звітному періоді;  $\bar{r}_2$  - середній фактичний рівень рентабельності вкладення суб'єктами кооперування коштів у розвиток інноваційної діяльності у попередні періоди.

Розглянемо застосування наведеного вище інструментарію на умовному прикладі ВАТ «МЗТМ», ВАТ «Азовобшемаш», ВАТ «ГСКП», ВАТ «Маріупольський термічний завод» і ВАТ НДІ «Перетворювач», які виступають суб'єктами кооперування в системі інноваційного розвитку виробничого об'єднання ВАТ «Азовмаш». Вихідні дані, які необхідні для обчислення резервів наведено у табл. 1.

**Таблиця 1. Вихідні дані, які необхідні для обчислення резервів збільшення прибутку від виробництва і реалізації інноваційного продукту – томатозбирального комбайна СКТ-2А-Х**

Умовні позначення показників	Значення показників, тис. грн.	Умовні позначення показників	Значення показників, тис. грн.
$C_{i_{max}}$	36,55	$M_{i_{max}}$	6
$C_{i_{min}}$	27,16	$D_{i_f}$	3
$C_f$	29,34	$D_{i_{max}}$	6
$S_f$	25,47	$h_1$	0,5
$V_n$	4,21	$h_2$	0,5
$V_j$	6,14	$M_{z_f}$	3
$K$	351	$M_{z_{max}}$	12
$M_f$	8	$V_x$	44000
$M_m$	11	$V_b$	39540
$F_f$	4	$\bar{t}_1$	18
$F_m$	7	$t_{1_f}$	12
$S_{k_f}$	2	$\bar{t}_2$	12
$S_{k_{max}}$	2	$t_{2_f}$	8
$K_{e_f}$	14	$\bar{t}_3$	36
$K_{e_{max}}$	73	$t_{3_f}$	18
$k_1$	0,25	$\bar{t}_4$	72
$k_2$	0,25	$t_{4_f}$	24
$k_3$	0,25	$\bar{r}_1$	29,4
$k_4$	0,25	$r_f$	28
$M_{i_f}$	3	$\bar{r}_2$	32,2

Обчислення резервів збільшення прибутку суб'єктів кооперування від виробництва і реалізації томатозбирального комбайна СКТ-2А-Х:

$$\bar{C}_i = \frac{C_{i_{max}} - C_{i_{min}}}{2} = \frac{36,55 + 27,16}{2} = 31,85;$$

$$\Delta C = \bar{C}_i - C_f = 31,85 - 25,47 = 6,38;$$

$$R_1 = C_f + \Delta C - S = 29,34 + 6,38 - 25,47 = 10,25;$$

$$S_o = S_f - V_n = 25,47 - 4,21 = 21,26;$$

$$R_2 = C_f - S_o = 29,34 - 21,26 = 8,08;$$

$$S_n = S_f + V_j = 25,47 + 6,14 = 31,61;$$

$$R_3 = C_{max} - S_n = 36,55 - 31,61 = 4,94;$$

$$R_4 = \sum_{i=1}^3 R_i K = (10,25 + 8,08 + 4,94) \cdot 351 = 8167,7;$$

$$M = 1 - \frac{M_f}{M_m} = 1 - \frac{8}{11} = 0,27;$$

$$F = 1 - \frac{F_f}{F_m} = 1 - \frac{4}{7} = 0,42;$$

$$S_k = 1 - \frac{S_{k_f}}{S_{k_m}} = 1 - \frac{1}{2} = 0,5;$$

$$K_e = 1 - \frac{K_{e_f}}{K_{e_m}} = 1 - \frac{14}{73} = 0,82;$$

$$R_y = \left(1 - \frac{M_f}{M_m}\right) \cdot k_1 + \left(1 - \frac{F_f}{F_m}\right) \cdot k_2 + \left(1 - \frac{S_{k_f}}{S_{k_m}}\right) \cdot k_3 + \left(1 - \frac{K_{e_f}}{K_{e_m}}\right) \cdot k_4 =$$

$$= 0,27 \cdot 0,25 + 0,42 \cdot 0,25 + 0,5 \cdot 0,25 + 0,82 \cdot 0,25 = 0,48;$$

$$R_i = \frac{M_{i_f}}{M_{i_m}} \cdot k_1 + \frac{D_{i_f}}{D_{i_m}} \cdot k_2 = \frac{3}{6} \cdot 0,5 + \frac{3}{6} \cdot 0,5 = 0,5;$$

$$R_o = 1 - \frac{M_{p_f}}{M_{p_m}} = 1 - \frac{3}{12} = 0,75;$$

$$R_v = \frac{V_p}{V_o} = \frac{44000}{39540} = 1,11;$$

$$\Delta t_1 = \bar{t}_1 - t_{1_f} = 18 - 12 = 6;$$

$$\Delta t_2 = \bar{t}_2 - t_{2_f} = 12 - 8 = 4;$$

$$\Delta t_3 = \bar{t}_3 - t_{3_f} = 36 - 18 = 18;$$

$$\Delta t_4 = \bar{t}_4 - t_{4_f} = 72 - 24 = 48;$$

$$R_t = 6 + 4 + 18 + 48 = 76;$$

$$\Delta r_1 = \bar{r}_1 - r_f = 29,4 - 28 = 1,4;$$

$$\Delta r_2 = \bar{r}_2 - r_f = 32,2 - 28 = 4,2;$$

$$R_r = \Delta r_1 + \Delta r_2 = 1,4 + 4,2 = 5,6.$$

Як бачимо, суб'єкти кооперування мають резерви збільшення прибутку від виробництва і реалізації томатозбиральних комбайнів СКТ-2А-Х у розмірі 8167 тис. грн. у розрахунку на очікуваний обсяг реалізації у наступному звітному періоді. До цих резервів належать: резерв збільшення прибутку за рахунок збільшення ціни реалізації готового продукту до середньоринкового рівня (10,25 тис. грн./шт.), резерв збільшення прибутку за рахунок повної ліквідації або часткового зниження непродуктивних витрат, пов'язаних з виробництвом томатозбирального комбайна СКТ-2А-Х (8,08 тис. грн./шт.) і резерв зростання прибутку за рахунок покращання якості комбайна (7,94 тис. грн./шт.). Рішення про використання резерву  $R_1$  доцільно приймати на основі врахування низки факторів, а саме: співвідношення попиту і пропозиції на ринку томатозбирального комбайна СКТ-2А-Х, наявність близьких замінників комбайна, умови гарантійного і сервісного обслуговування комбайна, які пропонують різні виробники тощо. Щодо резерву  $R_2$ , то підставою для його використання є ідентифікування переліку витрат, які підприємство може зменшити зберігши при цьому необхідний рівень якості продукту, безпечність його виробництва і використання. На відміну від резерву  $R_2$  резерв  $R_3$  передбачає додаткові витрати, які мали б забезпечити зростання рівня якості комбайна. У даному випадку ріст якості розглядається як підстава для збільшення прибутку суб'єктів кооперування. Враховуючи стійкість позицій суб'єктів кооперування на ринку томатозбиральних комбайнів, а також характер ринкової кон'юнктури розраховувати на приріст прибутку внаслідок додаткових витрат на забезпечення якості можна тоді, коли внаслідок покращання якості зросте обсяг реалізації, або можна збільшити ціну реалізації так, щоб відносна частка прибутку в структурі ціни була вища за частку, яка мала місце до виникнення нових витрат на зростання якості. С.Бондаренко зазначає, що у машинобудівному виробництві: «... якість виробу є сукупністю властивостей виробу, які обумовлюють його придатність задовольняти певні потреби у відповідності з його службовим призначенням... Якість виробів можна виражати кількісною оцінкою однієї або декількох властивостей виробів...» [3, с. 68-69].

Щодо резервів підвищення ефективності кооперування у напрямку покращання емоційно-психологічного клімату в організаціях та поліпшення трудових взаємовідносин між працівниками, то, як видно з наведених розрахунків, такі резерви є досить значними (0,48). В основному вони репрезентовані рівнем дисциплінованості суб'єктів кооперування (0,82) і рівнем диференціації стилів керівництва, які використовуються на досліджуваних підприємствах (0,5). Є також певні резерви удосконалення кооперування у напрямку диференціювання методів впливу на підлеглих і форм влади, які використовують суб'єкти кооперування. Фахівці стверджують, у виділених напрямках резерви підвищення ефективності кооперування завжди існують. Це однаковою мірою стосується як підприємств з розвинутими системами менеджменту, так і підприємств, які не володіють апаратом управління, не мають раціонально-побудованої організаційної структури управління тощо.

Оцінюючи ефективність кооперування з позиції маркетингового підходу у ВАТ «МЗТМ», ВАТ «Азовошцемаш», ВАТ «ГСКТБ», ВАТ «Маріупольський термічний завод» і ВАТ НДІ «Перетворювач» є також певні резерви покращання результатів діяльності. З вищенаведених даних бачимо, що ці резерви полягають у кількості використовуваних джерел і методів отримання інформації про попит на інноваційну продукцію і місткість ринку; використовуваних методах прогнозування обсягу збуту інноваційної продукції за роками; витратах на розробку і впровадження інновацій; очікуваній тривалості етапів життєвого циклу томатозбирального комбайна СКТ-2А-Х тощо.

## ВИСНОВКИ

Ідентифікування резервів підвищення ефективності кооперування в системі інноваційного розвитку підприємств необхідне для формування управлінських рішень раціоналізаторського характеру і своєчасного реагувати на зміну ринкової кон'юнктури. В умовах раціоналізації управління інноваційною діяльністю доцільно комбінувати різні способи оцінювання ефективності кооперування в системах інноваційного розвитку підприємств, що дозволить суб'єктами кооперування максимально

виявляти можливості отримання позитивних ефектів від науково-виробничої співпраці. Подальші дослідження доцільно проводити у напрямку виявлення взаємозв'язків між резервами підвищення ефективності інноваційного розвитку із врахуванням того, на якій фазі інноваційного процесу знаходяться суб'єкти кооперування.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрощук Г. Резерви нововведених: социология невнедрения / Г. Андрощук // Наука и технологии. – 1995. – №16. – С. 18.
2. Бачевський Б.С., Заблодська І.В., Решетняк О.О. Потенціал і розвиток підприємства / Б.С. Бачевський, І.В. Заблодська, О.О.Решетняк – К.: ЦУЛ, 2009. – 400 с.
3. Бондаренко С. Г. Основи технології машинобудування / Бондаренко С. Г. - Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 500 с.
4. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Бусел В. Т. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 386, 1087 с.
5. Волков О. І. Інноваційний розвиток промисловості України / О. І. Волков, М. П. Денисенко. – К. : КНТ, 2006. – 648 с.
6. Князь С.В. Аналіз та оцінювання факторів, що впливають на ефективність контролювання та регулювання інноваційного розвитку підприємства / С.В. Князь, В.А. Новицький, О.В. Князь // Вісник НУ «Львівська політехніка»: Проблеми економіки та управління. – Львів. – 2006. – Випуск № 554. – С. 169–176.
7. Князь С.В. Трансферний потенціал інноваційного розвитку машинобудівних підприємств: [Монографія] / С.В.Князь // Львів: Видавництво НУЛП, 2010 р. – 332 с.
8. Кузьмін О.С. Інноваційні програми машинобудівних підприємств: креативні рішення і моделі їх трансферного забезпечення: [Монографія] / О.С. Кузьмін С.В. Князь, Л.Й. Гнилянська, Д.К. Зінкевич // Львів: Видавництво «СПОЛОМ», 2010 р. – 345 с.
9. Лапішко М.Л. Основи фінансово-статистичного аналізу економічних процесів. – Львів: – Світ, 1995. – 328с.
10. Черевань В.П. Экономико-статистический анализ хозяйственных процессов / Черевань В.П., Борщ Л.М., Горобец Е.В., Копченко И.М. – Симферополь: Таврия, 2000. – 296 с.
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refine.org.ua/pageid-4712-1.html>

*Стаття надійшла до редакції 10.09.2010 р.*

